

شناسنامه مناطق تحت مدیریت: خراسان شمالی

منطقه شکار ممنوع شمال و شمال غرب سالوک

1- تاریخچه حفاظتی منطقه:

منطقه مزبور طبق سوابق و مستندات موجود اولین بار در مورخه 1373/7/28 در پاسخ به نامه شماره 1259-21 مورخه 1373/7/4 اداره کل محیط زیست خراسان بزرگ توسط مدیر کل وقت دفتر حقوقی، نامه شماره 2169-33 مورخ 73/7/28 جهت اعلام شکار ممنوع مورد موافقت سازمان متبوع قرار گرفت که مقرر شده بود از آبان ماه 73 به مدت 5 سال شکار ممنوع اعلام و آگهی گردد. بررسیهای متعدد جهت اخذ موافقت از ارگانهای زیربط نظیر منابع طبیعی، صنایع معادن، امور اراضی به طول انجامید و نهایتاً منطقه یاد شده طی آگهی روزنامه رسمی شماره 12-4666 مدت 5 سال دیگر به عنوان منطقه شکار ممنوع مشخص گردید. همزمان رایزنیهایی برای ارتقاء این منطقه ارزشمند به حفاظت شده صورت پذیرفت که منجر به توافق سازمانهای مزبور در صورتجلسه مورخ 78/9/17 به شماره 12316 برای این ارتقاء گردید.

2- سیمای عمومی منطقه شامل وضعیت زیستگاهی (جنگل، مرتع، آبی، بیابانی و ...- تغییرات ارتفاعی - شیب عمومی

منطقه و نقشه عمومی منطقه به همراه عکس)

اختلاف ارتفاعی بین 1000 تا 3000 متر از سطح دریا بوم سازگانههای متنوعی را ایجاد نموده است که از غنا و تطور بالای گونه ای و زیستگاهی برخوردارند. سیمای سرزمین بطور غالب کوهستانهای مرتفع می باشند. از مهمترین قله های منطقه می توان به محمدابو، بینه و قوزه سالان، اشاره نمود.

3- وسعت منطقه

وسعت منطقه مزبور حدود 20000 هکتار می باشد در حوزه استحفاظی - که از این مقدار 15-20% در حوزه استحفاظی شهرستان بجنورد قرار دارد و حدود 70-85% در حوزه شهرستان اسفراین قرار دارد.

4- اهمیت منطقه در حفاظت از گونه ها و ذخایر ژنتیکی در استان و کشور

در جهانی پر جمعیت با منابع طبیعی محدود و بودجه محدود، لازم است تا دولت ها در تاسیس مناطق حفاظتی در بقاء تنوع زیستی در گام اول به تعیین اولویت های زیستی بپردازند تا بر اساس آنها بتوان مناطق حفاظتی را انتخاب و تاسیس کرد. اگر چه برخی حافظان تنوع زیستی معتقدند که حتی یک گونه نیز نباید از دست رود ولی واقعیت این است که هر روز گونه ای از بین می رود و منابع کافی برای حفاظت از همه آنها در دست نیست. لذا راه حل واقع گرایانه آن است که به روشی اقدام کنیم که علی رقم بودجه محدود و منابع طبیعی موجود بتوان از دست دهی گونه را به حداقل رساند. برای انتخاب مناطق جدید بعنوان حفاظت شده رویکردهای مختلفی وجود دارد اما بدلیل کمبود داده های اولیه بایستی از روش **Establishing protected areas with limited data** استفاده کرد. در بسیاری از کشورها نظیر ایران داده های پایه برای تعیین نواحی دارای تنوع زیستی بالا هنوز تعیین نشده است. در برخی موارد بیولوژیست ها ناچارند تا داده های موجود خود را با یکدیگر تلفیق نموده و به تعیین نواحی دارای اولویت حفاظت بپردازند از سوی دیگر تیمی از بیولوژیست ها می توانند به مناطق نا شناخته گسیل شده و به شناسایی گونه ها بپردازند. این

روش بنام ارزیابی سریع تنوع زیستی نامیده می شود که شامل تهیه لیست گونه، تعیین گونه های با توجه خاص حفاظتی، تخمین تعداد افراد گونه ها و بررسی وجود یا عدم وجود گونه های جدید یا اشکال خاص در منطقه است در مجموع نواحی حفاظتی جدید باید بتواند جوامع بیولوژیکی را که دارای تعداد قابل توجهی از گونه های آندمیک است را در بر گیرد که در سایر مناطق حفاظتی از آن غفلت شده است و گونه هایی که در معرض خطرند و یا گونه هایی که می توانند بهره وری مناسبی برای مردم داشته باشند نظیر گونه هایی که میتوان برای امور کشاورزی یا پزشکی از آن استفاده کرد. اما همانطور که ذکر شد اینچنین داده هایی در بسیاری از کشورها موجود نیست. در این موارد تصمیم گیری باید بر اساس دانش اکولوژی و زیست شناسی حفاظت انجام گیرد. بعنوان مثال می توان یک سری مناطق حفاظتی جدید را بر اساس گرادیان ارتفاعی که تمامی تیپ های زیستگاهی را در بر می گیرد یا بر اساس گرادیان شرایط آب و هوایی برگزید تا اطمینان بالایی حاصل گردد که بسیاری از تیپ های زیستگاهی یا گونه های آندمیک در این گرادیان حفظ می شوند. گسترش فشار و دامنه فعالیتهای انسانی روز به روز گونه های کوهزی را در خطر تهدید قرار میدهد و این گونه ها را به سمت کمربندهای ارتفاعی بالاتر و زیستگاههای محدودتر می راند. حفظ و نگهداری گستره های غنی و با ارزش کوهستانی در مناطق حفاظت شده نه تنها میتواند بطور نسبی موجودیت تنوع زیستی را تضمین نماید بلکه یک آزمایشگاه طبیعی برای فعالیتهای تحقیقاتی بشمار خواهد آمد.

5- پوشش گیاهی منطقه شامل نقشه تیپ بندی، گونه های در لیست قرمز اتحادیه جهانی حفاظت و گونه های شاخص و

مهم منطقه

نوع و میزان گیاهان هر منطقهای متأثر از اقلیم منطقه بوده که این خود نقش تعیین کننده ای بر روی فون منطقه دارد. فلور منطقه از نظر جغرافیای گیاهی و براساس تقسیم بندی مبین در منطقه ریشی ایران تورانی واقع شده است. با وجودی که هنوز اطلاعات مدونی از فلور منطقه در دست نیست اما طبق برآوردهای انجام شده توسط محققین طرح، قسمت عمده آنرا گیاهان گلدار تشکیل داده و از بازدانگان گونه شاخص منطقه می باشد که بصورت تنک تا پراکنده از ارتفاع حدود 1600 متر به بالا دیده (Juniperus polycarous) ارس می شود. گیاه غالب منطقه درمنه می باشد که بصورت درمنه دشتی در قسمت جنوبی و درمنه کوهی در کوهستانها دیده میشود که در ارتفاعات بیشتر گونه های بالشتکی غالبند. از جمله گونه های گیاهی منطقه:

درمنه، چرخه، زلف پیرزن، تلخه بیان، شیرین بیان، خار شتر، زیره کوهی، سالسولا، تاج خروس، گون، خاکشیر، کاکوتی، اقدرا، اسپند، بومادران، ورگ، کوزینیا، شکر تیغال، چای چوپان، گل گاوزبان، گل ماهور، اسپرس خار دار، کلاه میر حسن، فرفیون، گون کتیرایی، پرند، هندوانه ابو جهل، پیاز کوهی، بنه، تلخه، گوش بره، لاله، شقایق و...
گونه های درخت و درختچه ای: ارس، زرشک، شیر خشت، آلبالوی وحشی، بادام وحشی، پسته وحشی، داغداغان، گز، تاغ، زالزالک، نسترن وحشی، بید، سنجد و ...

6- حیات وحش جانوری منطقه شامل گونه های شاخص جانوری و نقشه پراکنش آنها، تهیه لیست گونه های در معرض

تهدید و آمار سرشماری 10 ساله اخیر

فیزیوگرافی منحصر بفرد این منطقه Landcover بی نظیری برای حضور انواع حیات وحش ایجاد کرده است که در کنار توزیع مناسب منابع آبی، علوفه و طعمه در بخشهای مختلف زیستگاهی پراکنش یافته اند. میتوان گفت سالوک از مراکز تنوع زیستی بلحاظ گونه های گیاهی و جانوری بویژه خزندگان و پرندگان محسوب میشود. ارتفاعات این محدوده با فون کوهستانی نمونه تپیک از زیستگاههای

حیات وحش در کوههای مرتفع و مناطق آلی می باشند. حضور دام در سه ماه از سال در شمال و غرب سالوک موجب گذار اغلب وحوش به کوههای مجاور در پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک میشود.

پرنندگان :

تنوع زیستگاهی و موقعیت جغرافیایی دو عامل تعیین کننده در تنوع و کثرت پرنندگان این واحد زیست جغرافیا بشمار می آیند. این رشته کوه یکی از مناطق مهم بلحاظ حضور پرنندگان بشمار می آیند.

برخی پرنندگان منطقه:

سارگپه معمولی، هما، عقاب طلایی، سهره، سهره پیشانی سفید، دلیجه، قرقی، سارگپه پابلند، سهره معمولی، سهره گلی، سینه سرخ، دم چتری، سهره سبز خاکی، چکچک ابلق، چکچک دم سرخ، چکچک کوهی، سینه سرخ ایرانی، دم سر، سینه سرخ ایرانی، توکای سیا، طرقة کبود، طرقة کوهی، زنبورخوار، کبوتر چاهی، فاخته، قمری خانگی، سنگ چشم دم سرخ، چکاوک کاکلی، هد هد، سبزه قبا، چکاوک شاخدار، سنگ چشم پشت سرخ، سنگ چشم خاکستری، گنجشک خانگی، گنجشک خاکی، گنجشک سینه سیاه، گنجشک درختی، زرده پره سر خاکستری، زرده پره سرسیاه، زرده پره مزرعه و.....

پستانداران:

زون کپه داغ و آلاداغ یکی از مهمترین کانونهای انتشار جغرافیایی پستانداران در منطقه پالتارکتیک بشمار می آید. قوچ و میش اورپال، کل و بز، پلنگ، گرگ، بعنوان گونه های کوه زی از جمعیت قابل توجهی در سالوک برخوردارند. زیستگاههای گونه ای چون کفتار، بنظر میرسد بنوعی گسسته شده است. گزارشهای موجود و مشاهده مستقیم گونه یا نمایه های آن انتشار نسبتا گسسته این گونه را در کوهپایه ها نمایان ساخته است. گربه پالاس از دیگر گوشتخواران بزرگ جثه این منطقه بوده که در تمامی بخشهای کوهستانی، صخره ای و درختزارهای کوهستانی محدوده مورد بررسی انتشار جغرافیایی یافته اند. در سالوک در سالهای اخیر گزارشاتی مبنی بر مشاهده نمایه های خرس قهوه ای ارائه شده است. گراز، گربه وحشی، پایکا، تشی، خرگوش معمولی، سمور سنگی و روباه نیز در تمامی بخشهای این کوهستان زیست می کنند

خزندگان و دوزیستان منطقه:

در منطقه شاه جهان با توجه به وجود زیستگاههای متفاوت گونه های مختلف خزندگان و دوزیستان زیست می کنند از جمله: افعی قفقازی، گرزه مار، کفچه مار، مار درفشی، مار پلنگی، مار دستی، مار قیطانی، مار چلیپر، آگامای قفقازی، مار کرمی شکل، کور مار تاتاری، آگامای چابک، انواع ارمیاس ها، انواع اسکینک ها، بزمجه، لاک پشت قفقازی مهمیزدار، قورباغه معمولی، وزغ معمولی، قورباغه مردابی و.....

7- وضعیت اقتصادی اجتماعی شامل نقشه کاربری اراضی، جمعیت سکونتگاهی دائم و عشایری، اشتغال، چشم اندازها

و گردشگری

در حاشیه این منطقه روستاهای گریوان، چهاربید، کتلی، قلی، دهک، توی، قراچه رباط و ... دیده میشوند که بنوعی زندگی آنها وابسته به منابع آبی و مراتع شمال و غرب سالوک برای گسیل دام می باشد. گسیل دام در مراتع این منطقه نیز طبق زمانبندی و مجوز ارائه شده از سوی منابع طبیعی استان صورت خواهد گرفت که برای مدیریت منطقه تعارض محسوب نخواهد شد

8- تهدید ها و چالش های مهم منطقه از نظر اولویت شامل تصرفات، تغییر کاربری اراضی و تخریب زیستگاه، شکار و صید، ابنیه و پروژه های کلان، چرای مفرط دام، قطع درختان، بوته کنی، کشت زیر اشکوب، بیابانی شدن و

وجود دام در منطقه، شکار بیرویه، عدم وجود نیرو و تجهیزات حفاظتی و ...

9- وضعیت منابع آبی شامل چشمه ها، قنات ها، آبراهه ها و تعیین وضعیت دبی و قابلیت بهره برداری برای حیات وحش و جوامع محلی به همراه نقشه

قله محمد اپو با ارتفاعی حدود 3000 متر از برفگیر ترین نواحی رشته کوههای آلاداغ بشمار می آیند. از منابع آبی موجود در منطقه می توان به رودخانه ها و چشمه های متعددی اشاره نمود وجود دهها چشمه دایمی و فصلی در دره ها و ارتفاعات این منطقه با توزیع مناسب مهمترین دلیل توجه حیات وحش به این منطقه می باشد.

10- تجهیزات و امکانات حفاظتی شامل تعداد سر محیط بانی و محیط بانی دائم و موقت، تعداد پرسنل و ...

در حال حاضر در این منطقه دو باب پاسگاه وجود دارد که پاسگاه محیط بانی محمد اپو به صورت فصلی مورد استفاده محیط بانان شاغل در پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک قرار می گیرد اما پاسگاه محیط بانی چهار بید به دلیل کمبود نیرو و همچنین کمبود تجهیزات و امکانات قابل استفاده نمی باشد. با توجه به نزدیکی این منطقه به پارک ملی و منطقه حفاظت شده سالوک چتر حفاظتی ایجاد شده برای این منطقه تا حدودی منطقه شکار ممنوع شما و شمال غرب سالوک را نیز پوشش می دهد. همچنین با توجه به قرار گرفتن این منطقه در حوزه شهرستانهای اسفراین، بجنورد و جاجرم گشت سیار ادارات مذکور به صورت مقطعی این محدوده را مورد پایش قرار می دهند. اما برای ارتقاء این منطقه برنامه هایی از قبیل اختصاص نیرو، احداث ساختمانهای محیط بانی جدید و ... پیش بینی شده است.